

SPRÁVA PRE MÉDIÁ

Pred 30 rokmi prišla Československá republika o prívlastok
„socialistická“

Historik H. Hrehor: Udalosti, prejavy a celková atmosféra v období tzv. pomlčkovej vojny jasne predznamenali rozdelenie republiky.

▪ KOŠICE 25. MARCA 2020

Pred tridsiatimi rokmi doznievala v Československu tzv. pomlčková vojna (správne by sa mala označovať ako *spojovníková vojna*), ktorá súvisela so sporom o názov spoločného štátu po zmene spoločensko-politického zriadenia na prelome rokov 1989 a 1990. Čiastkovým riešením konfliktu medzi českou a slovenskou politickou reprezentáciou bol ústavný zákon č. 81/1990 Zb. o zmene názvu *Československej socialistickej republiky* (ČSSR) na *Československá federatívna republika* (v českom jazyku), resp. *Česko-slovenská federatívna republika* (v slovenskom jazyku; ČSFR), ktorý schválil federálny parlament **29. marca 1990**.

Tento názov so spojovníkom (preto „spojovníková“, nie „pomlčková“ vojna) však platil iba 25 dní. Už 20. apríla 1990 Federálne zhromaždenie ČSFR schválilo ústavný zákon č. 101/1990 Zb., ktorý v rozpore s pravidlami českého aj slovenského pravopisu zaviedol názov *Česká a Slovenská Federatívna Republika* (jazykovo korektný tvar by bol *Česká a slovenská federatívna republika*). Účinnosť nadobudol 23. apríla 1990 a platil do zániku federácie 31. decembra 1992. Ako historici interpretujú príčiny a dôsledky tohto sporu?

„Všetko sa to začalo vystúpením prezidenta vtedy ešte Československej socialistickej republiky Václava Havla vo federálnom zhromaždení 23. januára 1990,“ pripomína súvislosti historik **Mgr. Henrich Hrehor, PhD.**, ktorý pôsobí na **Katedre histórie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach**. Schôdzu viedol predseda FZ Alexander Dubček. V prejave prezidenta odznelo, že názov republiky je potrebné zmeniť.

„Jednak preto, že výraz *socialistická* v nových spoločensko-politických pomeroch stratil zmysel, a tiež z dôvodu, že podľa neho by ideológia nemala tvoriť súčasť názvu štátu. Ako príklad V. Havel uviedol názvy *Československá kapitalistická republika* či *Československá demokratická republika* – rovnako by vraj protestoval aj proti nim. Navrhol teda názov *Československá republika*.“

Poslanci o ňom diskutovali 29. marca 1990 v rámci 26. schôdze federálneho zhromaždenia – na základe návrhu zaslaného z kancelárie prezidenta mal byť názov štátu *Republika česko-slovenská*. Uvažovalo sa aj o variante *Republika Česko-Slovenska*.

„V tejto veci predložili svoju koncepciu aj poslanci – súčasťou tímu boli popri iných aj Michael Kocáb a Peter Rašev. Ich návrh spočíval v zmene výrazu *socialistická* na *federatívna* – názov by teda znel *Československá federatívna republika*, resp. *Československá federatívna republika*. Treba pripomenúť, že existoval aj ďalší poslanecký návrh – predložila ho iná skupina poslancov, ktorej

súčasťou bol aj Ján Langoš. Navrhovala pomenovanie Federace České a Slovenské republiky, resp. Federácia Českej a Slovenskej republiky. Tento návrh poslanci ešte pred zasadnutím pléna stiahli, takže sa o ňom ani nerokovalo.“

Pre slovenských poslancov bol – podľa historika H. Hrehora – najprijateľnejší návrh prezidenta, resp. riešenie so samostatne uvedeným názvom *Slovensko*. Nespokojnosť s takýmto riešením však prejavili českí poslanci.

„Nesúhlasili, aby názov štátu obsahoval samostatne stojace označenie krajín ako Česko alebo Slovensko. V ich interpretácii pojem Česko nezodpovedal realite – poukazovali najmä na fakt, že v Čechách žijú aj Moravia. Prikláňali sa teda k názvu Československo. Slováci ale požadovali, aby sa národná svojbytnosť vyznačila spojovníkom v názve štátu, a preto inklinovali k návrhu Republika česko-slovenská. Spor sa tak dostal do roviny, či sa bude názov Československo písať so spojovníkom alebo bez neho. V českom podaní išlo o problém pomlčky – odtiaľ teda označenie pomlčková vojna,“ vysvetľuje H. Hrehor.

Už pred rokovaním – vzhľadom na širokú verejnú diskusiu – bolo jasné, že pomerne jednoducho vyzerajúca záležitosť zmeny názvu štátu, teda snaha vypustiť neaktuálny prívlastok „socialistická“, oživila chúlolistivú otázku národnostných vzťahov.

„Ostré argumenty nezaznievali iba v pléne federálneho zhromaždenia – o zmene názvu štátu sa debatovalo v médiách, na uliciach, na pracoviskách, takmer všade... Každá zo skupín poukazovala na rôzne historické medznieky spoločného spolunažívania. Nemusíme pripomínať, že taká široká polemika v takej citlivej oblasti priniesla viac škody ako úžitku,“ konštatuje historik a dodáva, že zákonite vzplanuli vášne a riešenie sa preto hľadalo čoraz ťažšie.

„Odzrkadlilo sa to aj pri hlasovaní v parlamente. Poslanci neprijali ani jeden z predložených návrhov – Republika česko-slovenská ani Československá federatívni republika. Za zmienku stojí, že keď sa hlasovalo o prvom návrhu, z pléna ktosi vykrikoval, či ide o návrh ‚s pomlčkou!‘.“

Nastala patová situácia – pôvodný názov štátu bol neakceptovateľný a predložené návrhy neboli prijaté. Predsedajúci vyhlásil prestávku. Po niekoľkých hodinách poslanci hlasovali o novom, kompromisnom návrhu – názve **Československá federatívni republika** s rovnocenným slovenským ekvivalentom **Česko-slovenská federatívna republika**. V snemovni bol síce schválený, nový názov republiky však neprijala s uspokojením česká ani slovenská verejnosť.

„Federálne zhromaždenie tak 20. apríla 1990 opäť rokovalo o názve štátu. Išlo o variant Česká a Slovenská Federatívna Republika, ktorý vyhovoval českým aj slovenským poslancom. Spojovník nahradila spojka a rovnosť Čechov a Slovákov zdôrazňovali veľké začiatkové písmená,“ uzatvára historik Henrich Hrehor s tým, že udalosti, prejavy a celková atmosféra v období tzv. pomlčkovej vojny jasne predznamenalí rozdelenie republiky, ktoré sa stalo realitou 1. januára 1993.

■ SPRACOVAL A MÉDIÁM SPROSTREDKOVAL

PhDr. Marián Gladiš, PhD.
Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach